

**UCHWAŁA NR XI/94/2019
RADY GMINY RADZIŁÓW**

z dnia 26 września 2019 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radziłów na lata 2019 – 2022”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067, z późn.zm.) Rada Gminy Radziłów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziłów na lata 2019 – 2022”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Radziłów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia opublikowania w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Zbigniew Mroczkowski

Gminny Program

Opieki nad Zabytkami na lata 2019 – 2022

dla Gminy Radziłów

Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, to także dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z archeologią, architekturą i sztuką. Pamiętać należy o nieodnawialności źródeł informacji o życiu i działalności naszych przodków oraz o potrzebie zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza. Dbanie o ich należyty stan i atrakcyjny wygląd jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Zabytki nigdy nie będą atrakcyjne, jeżeli będą zaniedbane. To urok zadbanych zabytków tworzy niepowtarzalny charakter danego miejsca, w którym mieszkańcom żyje się przyjemniej i gdzie chętniej przyjeżdżają turyści. Gminny program opieki nad zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym do aktów planowania w gminie: planów zagospodarowania przestrzennego i Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Służby inicjowania i koordynowaniu prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego.

Celem jest zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

I. ZARYS HISTORIA RADZIŁOWA

Radziłów powstał na przełomie 1421-1454. Początków osadnictwa w Radziłowie należy szukać w czasach księcia Janusza I. Już w 1421 roku książę nadał Mikołajowi i Włodkowi z Siennicy 30 włók ziemi zwanej Wąsosze nad Wissą. W 1428 roku pewne nadania otrzymali tu również Karwowscy. Przed 1436 rokiem obszar ziemi przy ujściu Kubry do Wisły przejął Daćbog z Mamina, jednak w 1436 roku sprzedał on go rycerzom z Karwowa. Dodatkowo w miejscu zwanym dalej Radziłowo koło (przy łączeniu rzeczek Słucz i Kubra) ziemię otrzymał Włodzimierz z Roman (30 włók). Większość osadników pochodziła z ziemi ciechanowskiej, szczególnie z powiatu przasnyskiego.

W 1454 roku na terenie kilku posiadłości szlacheckich książę Władysław I lokował miasto książęce Radziłów. Wójtostwo nadano Mikołajowi ze Słubic, starościę wiskiemu. Kolejni władcy mazowieccy, Konrad III oraz jego bracia Kazimierz III, Bolesław V i Janusz II nadali miastu pełne prawo chełmińskie.

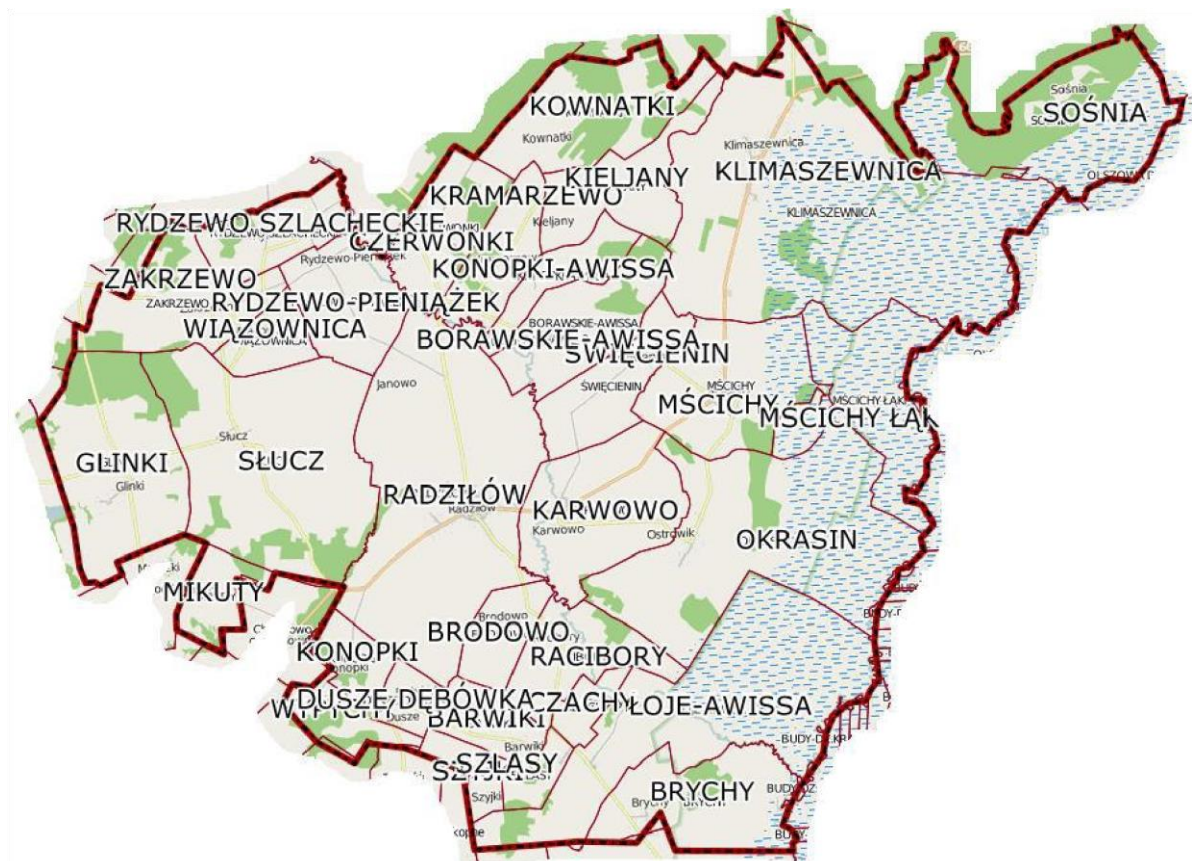
W 1495 roku „ziemia wiska” została włączona do Korony Królestwa Polskiego i w ten sposób Radziłów stał się miastem królewskim. Królowie dzierżawili je różnym magnatom. W końcu XV wieku dzierżawił je Jakub Glinka.

W latach 1511-1526 Radziłów znów stał się miastem należącym do Księstwa Mazowieckiego, jednak po 1526 aż do 1795 roku był już miastem królewskim. W 1548 roku utworzono nawet powiat radziłowski z osobnym sądem ziemskim i hierarchią urzędów ziemskich. Jako miasto królewskie wchodziło w skład „starostwa wiskiego” które w XVI i XVII wieku było wielokrotnie lustrwane. Starostwa królewskie zwyczajowo dzierżawili różni szlachcice. **Z okresu świetności Radziłowa pozostały na cmentarzu w Radziłowie grób Sędziego Biebrzańskiego oraz grób ostatniego Burmistrza Radziłowa.**

Zabudowa:

Przekazy źródłowe potwierdzają, że pierwotna zabudowa Radziłowa była drewniana, zbyt zwarta i nieregularna, bardzo często trawiona przez pożary.

II. Sytuacja geograficzna

Gmina Radziłów leży w południowej części powiatu grajewskiego, w województwie podlaskim. Graniczy z następującymi gminami: Wąsosz, Grajewo, Goniądz, Trzcianne, Jedwabne i Przytuły. Położona jest w obszarze Zielonych Płuc Polski. Zajmuje obszar 19.938 ha. Sieć osadniczą gminy tworzą 34 miejscowości wiejskie, w których na dzień 30 czerwca 2019 r. zamieszkiwało 4.924 mieszkańców. Najliczniej zamieszkanymi sołectwami są Słucz, Klimaszewnica, Glinki, Okrasin i Karwowo. Głównym szlakiem komunikacyjnym jest droga wojewódzka relacji Łomża-Jedwabne-Osowiec. Znaczna część gminy znajduje się w Biebrzańskim Parku Narodowym oraz w jego otulinie.

III. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r., poz. 994 ze zm.).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 2067), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:
  - a) Prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16).
  - b) Obowiązek uwzględnienia w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
  - c) Obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art.20),
  - d) Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art.22 ust. 4),
  - e) Przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art.32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
  - f) Przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
  - g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
  - h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81),
  - i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust. 1).

- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5)

IV. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Obowiązujący w Polsce system prawny gwarantuje ochronę zabytkom i całości dziedzictwa kulturalnego na terenie kraju. Poniżej wskazano akty prawne wskazujące obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej Dz. U. Nr 78 poz. 483 z późn.zm.

- Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa obywateli strzeże dziedzictwo narodowe oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.
- Art.6.1.Rzeczypospolitej Polska stwarza warunki upowszechnienia i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.
- Art. 86. Każdy jest obowiązujący do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r., poz., 2067) jako główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami. Ustawa ta w art. 3 definiuje podstawowe pojęcia:

- **Zabytek** – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- **Zabytek nieruchomy**- nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości o cechach j. w.;
- **Zabytek ruchomy** – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych o cechach j. w.;
- **Zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- **Instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest opieki na d zabytkami
- **Prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

- **Prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- **Roboty budowlane** – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego podejmowanego przy zabytku lub otoczenia zabytku;
- **Badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanie technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich
- **Badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancje zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń ;
- **Badania archeologiczne** - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- **Historyczny zespół budowlany** – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl zastosowane materiały, funkcję czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- **Krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze; • **Otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2018 r., poz 720 z późn.zm) oraz w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r., poz. 574 z późn.zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2018 r., poz.217 z późn.zm)

V. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Z punktu widzenia mocy prawnej poszczególnych źródeł prawa umowy międzynarodowe, w tym także prawo Unii Europejskiej, sytuowane są ponad ustawami i rozporządzeniami krajowymi. Dlatego też prawo krajowe musi być dostosowane do standardów minimalnych przewidzianych przez prawa międzynarodowe i europejskie W ramach działalności UNESCO powstawały akty prawa o charakterze uniwersalnych, wielostronnych umów międzynarodowych. Rzeczpospolita Polska ratyfikowała, oraz opublikowała w Dzienniku Ustaw RP umowy międzynarodowe, które stały się źródłem praw i obowiązków, do których przestrzegania zobowiązane są organa administracji publicznej oraz obywatele. Umowy w dziedzinie kultury, to w szczególności Konwencje UNESCO:

1. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane na Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 1957 r. nr 46, poz. 212) oraz drugi protokół sporządzony w Hadze dnia 26 marca 1999 r do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 248).
2. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury sporządzona w Paryżu dnia 17 listopada 1970 r. (Dz. U. z 1974 r. nr 20. Poz.106).
3. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dz. U. z 1976 r. nr 32. poz.190)
4. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturalnego sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 172,poz. 1018),
5. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego sporządzenia w Paryżu dnia 20 października 2005 r. (dz. U. z 2007 r. Nr 215, poz.1585).

Konwencje Rady Europy ratyfikowane przez Polskę:

1. Europejska konwencja kulturalna sporządzona w Paryżu dnia 19 grudnia 1954 r. (Dz. U. z 1990 r Nr 8, poz.44),
2. Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy, sporządzona w Grenadzie dnia 3 października 1985 r. (Dz. U. z 2012 r. poz.210).
3. Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 120,poz 564).
4. Europejska konwencja Krajobrazowa sporządzona we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r. nr 14, poz.98)

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2018 – 2021.

(projekt)

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 84 nakłada na ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego obowiązek przygotowania przy pomocy generalnego konserwatora zabytków , projektu krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na okres 4 lat. Krajowy program

ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest uchwalony przez radę Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Obowiązki dotychczasowego programu zakończyło się w dniu 31 grudnia 2017 r. zgodnie z art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2018-2021 jest: stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej.

Cel główny programu jest wdrażany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego”;
2. „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”;
3. „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”.

Dla przytoczonych powyżej celów szczegółowych wyznaczono kierunki działań. Dla pierwszego celu szczegółowego przyjęto następujące zadania:

- Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
- Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy nr 2 przedstawia następujące założenia

- Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami; - Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Ostatni cel zakłada poniższe kierunki działań;

- Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
- Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Narodowa Strategia Kultury 2004-2020

Kolejnym dokumentem szczebla krajowego jest Narodowa Strategia Kultury 2004 – 2020. Działania uwzględnione w strategii w bezpośredni sposób przekładają się na rozwój kultury, ale także na społeczno-ekonomiczny rozwój regionów.

Za misję Narodowej Strategii Rozwoju Kultury uznano: „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”. W ramach prac Narodowej Strategii sformułowano następujące cele:

Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechnienia kultury.
3. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury.
4. Wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury.
5. Poprawa warunków działalności artystycznej.
6. Efektywna promocja twórczości.
7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
8. Zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.
9. Promocja polskiej kultury za granicą.
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego

Strategia Rozwoju Województwa podlaskiego do 2020 roku przyjęta została przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XXXV/438/06 z dnia 30 stycznia 2006 r.

Strategia określa misję rozwoju województwa, wyznacza cele i przyporządkowuje im priorytety. Realizacja Strategii pozwoli na zwiększenie spójności społeczno-ekonomicznej i konkurencyjności regionu poprzez stworzenie warunków do pełniejszego wykorzystania jego potencjału.

Sformułowano misję województwa, która w rozwoju uwzględnia wykorzystanie walorów środowiska naturalnego, wielokulturowej tradycji i położenia przygranicznego. Określono cele strategiczne, którym podporządkowano określone priorytety i sposoby działania. Cel 5. „Rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego” ma być realizowany m. in. Przez:

- ewidencjonowanie i badanie zabytków, zwiększenie dbałości o muzea oraz współdziałanie z administracją rządową, samorządową, właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych w zakresie ich restauracji, konserwacji i zagospodarowania,

- wsparcie terenów tzw. "ściany wschodniej" z jej unikalnym w skali kraju budownictwem drewnianym i krajobrazem kulturowym poprzez ochronę zabytkowych zabudowań i aktywizację turystyki.

W ramach Priorytetu II „Infrastruktura społeczna”, działanie 2. „Rozwój kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego” założono:

- podwyższenie standardów bazy materialnej instytucji kultury oraz jej modernizacja i rozbudowa stosowana do potrzeb, tworzenie ośrodków i centrów kultury, multikin oraz instytucji służących rozwojowi kultur mniejszości narodowych,
- tworzenie innych nowych instytucji kultury, szczególnie w siedzibach powiatów, z wykorzystaniem w pierwszej kolejności obiektów zabytkowych przystanych do tej funkcji,
- wspieranie imprez kulturalnych o zasięgu krajowym i regionalnym oraz dbałość o powstanie nowych (w miarę potrzeb o zasięgu rozszerzonym poza granice kraju),
- inspirowanie i wspieranie rozwoju kultury ludowej i amatorskiej, w tym folkloru i rękodzieła ludowego, twórczości profesjonalnej oraz amatorskiego ruchu artystycznego z uwzględnieniem specyficznego w województwie podlaskim zróżnicowania etnicznego, narodowościowego i religijnego, a także ich promocji w kraju i za granicą,
- prowadzenie wielostronnej edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem edukacji regionalnej,
- ochrona i utrzymanie dobrego stanu technicznego i historycznych form obiektów zabytkowych, a w szczególności wykorzystanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji, zwłaszcza na potrzeby turystyki i działalności kulturalnej,
- zachowanie tożsamości krajobrazu kulturowego i utrzymanie ciągłości rozwoju przestrzennego historycznych zespołów osadniczych,
- identyfikacja i promocja produktów tradycyjnych województwa podlaskiego wykorzystaniem Listy Produktów tradycyjnych,
- wspieranie społeczności lokalnych w zachowaniu tradycyjnej, wiejskiej zabudowy, zwłaszcza na terenach o dużym potencjale turystycznym,
- dbałość o tradycje narodowe i kulturowe.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa podlaskiego Uchwałą Nr IX/80/03 z dnia 27 czerwca 2003 r.

W rozdz. III „Uwarunkowania wewnętrzne zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego, pkt 2. „Środowisko kulturowe” przedstawiono uwarunkowania historyczne rozwoju osadnictwa i środowiska kulturowego. Wymieniono najcenniejsze obszary i obiekty zabytkowe: zespoły urbanistyczne i ruralistyczne, obiekty sakralne, obiekty użyteczności publicznej, zespoły dworsko- i pałacowo – parkowe, zabytki techniki, obiekty militarne, cmentarze, miejsca kultu religijnego, stanowiska archeologiczne. Wskazano iż wykorzystanie potencjału kulturowego dla rozwoju turystycznej funkcji województwa powinno być sprzężone z wykorzystaniem jego potencjału przyrodniczego. Dotyczyć to powinno w szczególności tych sytuacji, w których obiekty znaczące dla dziedzictwa kulturowego położone są w obszarach lub

sąsiedztwie obszarów o bardzo wysokich walorach środowiska przyrodniczego, mających dobrą dostępność komunikacyjną i zachowany folklor lokalny.

W rozdz. V „Zasady zagospodarowania przestrzennego województwa”, pkt 3.

Przedstawiono zasady ochrony i kształtowania dziedzictwa kulturowego:

- a) Zasady ogólne wynikające zwłaszcza z procesu integracji europejskiej:
  - szczególna ochrona tożsamości kulturowej regionu przed zagrożeniem jej wytracenia w konfrontacji z europejskim uniwersalnym modelem życia w sferze kultury materialnej i jej unikalnej specyfiki etnicznej i religijnej,
  - harmonijne współistnienie zasobów dziedzictwa kulturowego z zasobami środowiska przyrodniczego, jako filarów rozwoju turystyki krajowej i międzynarodowej,
  - tworzenie warunków kompleksowej ochrony obszarów o walorach zabytkowych i kulturowych, takich jak: strefy ochrony konserwatorskiej, parki kulturowe, rezerwy kulturowe i obszary krajobrazu historyczno – kulturowo – przyrodniczego,
  - priorytet ochrony walorów dziedzictwa kulturowego o randze międzynarodowej i krajowej.
  - wykorzystanie unikalnych zasobów dziedzictwa kulturowego do krajowej i międzynarodowej promocji województwa,
- b) ochrona i tworzenie nowych wartości kulturowej w reprezentowanych obszarach tożsamości kulturowej województwa podlaskiego określone w części dot. Wartości kulturowych przez służby Podlaskiego Województwa Konserwatora Zabytków w Białymstoku, dotyczące:
  - kształtowanie krajobrazu historyczno-kulturowo-przyrodniczego, zespołów jednostek osadniczych i ich otoczenia,
  - kształtowanie form architektonicznych i gabarytów zabudowy harmonizujących z istniejącymi walorami kulturowymi zabudowy,
  - stosowania materiałów, wystroju i kolorystyki obiektów budowlanych oraz zagospodarowania ich otoczenia nawiązujących do tradycji lokalnych,
- c) ochrona i rewaloryzacja obszarów zabytkowych zgodnie z wnioskami i uzgodnieniami z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Białymstoku, w tym:
  - zachowanie historycznych założeń urbanistycznych (objętych strefami ochrony konserwatorskiej), a w szczególności rozplanowania przestrzeni publicznych (np., ulic, placów, skwerów, itp.), osi kompozycyjnych i widokowych, rozmieszczenie dominant, gabarytów i sposobów zabudowy oraz form architektonicznych,
  - zapewnienie stosownej ekspozycji całych zespołów zabudowy i najwartościowszych jej elementów,
  - twórcze kontynuowanie tradycji konstrukcyjnych, materiałowych, wystroju i kolorystyki obiektów oraz zagospodarowania ich otoczenia,
  - lokalizowanie funkcji użytkowych nie kolizyjnych z historycznymi funkcjami obszarów, zapewniających podstawy ekonomiczne utrzymania dobrego stanu technicznego zabudowy i zagospodarowania oraz atrakcyjność turystyczną,
  - eliminowanie funkcji użytkowych i obiektów kolizyjnych pod względem sanitarnym i estetycznym z walorami kulturowymi obszarów zabytkowych,
  - harmonijne komponowanie nowej zabudowy w historyczną panoramę jednostek osadniczych ze strefami ochrony konserwatorskiej,
  - poprawianie dostępności komunikacyjnej i systemów parkowania pojazdów oraz eliminacja uciążliwości ruchu drogowego, zwłaszcza tranzytowego towarowego,
  - poprawianie warunków ochrony przeciwpożarowej,
  - poprawianie standardu cywilizacyjnego zabudowy w zakresie wyposażenia w systemy kanalizacyjne i proekologiczne systemy energetyczne,

- d) ochrona i utrzymanie dobrego stanu technicznego obiektów zabytkowych z priorytetem obiektów o randze krajowej i regionalnej poprzez zapewnienie:
- funkcji użytkowych stosowanych do lokalizacji i form architektonicznych obiektów gwarantujących ich utrzymanie w dobrym stanie technicznym i racjonalne wykorzystanie dla potrzeb społecznych,
  - obowiązku uzgodnienia z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz projektów budowlanych dotyczących rewaloryzacji i modernizacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia,
- e) ochrona przed dewastacją i określenie warunków udostępnienia obiektów archeologicznych oraz sposobów postępowania w przypadkach natrafienia na obiekty nieznanego pochodzenia w trakcie prowadzenia robót ziemnych,
- f) tworzenie wartości kulturowych w nowych i rewaloryzowanych zespołach zabudowy, w szczególności na bazie
- przestrzeni publicznych o zindywidualizowanych formach urbanistycznych, takich jak: ulice, place, pasáže, ciągi piesze, skwery, zielen parkowa i tereny sportowo-rekreacyjne, - interesujących programowo i architektonicznie aranżacji otoczenia przestrzeni publicznych i ich zagospodarowania,
  - wykorzystania w kompozycjach urbanistycznych szczególnych cech środowiska przyrodniczego – stosownie do jego predyspozycji, dla potrzeb terenów sportowo-rekreacyjnych i turystycznych, a konfiguracji terenów dla kształtowania sposobu zabudowy,
  - rozmieszczenia akcentów i dominant przestrzennych, twórczo kontynuujących istniejące założenia urbanistyczne,
  - stosowanie zindywidualizowanych form architektonicznych poszczególnych obiektów lub ich grup, z zachowaniem harmonijnych gabarytów całościowych zespołów zabudowy i z dbałością o sylwetę przestrzenną całości jednostek osadniczych,
  - harmonizowania gabarytów zabudowy plombowej z gabarytami otaczającej zabudowy (z wyjątkiem dominant przestrzennych i akcentów urbanistycznych wynikających z całościowych koncepcji urbanistycznych).

VI. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

Relacje gminnego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na poziomie gminy.

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Radziłów.

Zmiana studium uwzględni problematykę środowiska kulturowego w tym:

Strefy ochrony konserwatorskiej: Radziłów

"B-1" - strefa ochrony obejmująca obszar układu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytkowego wraz z otoczeniem, w tym tereny: rynek – Plac 500-lecia i ulice wylotowe: Łomżyńska, Kościelna, Szczuczyńska, Karwowska, Piękna, Krótka, Mickiewicza, Bargłówek oraz dawne ulice zatylne i gospodarcze – Nadstawna, Gumienna, Gęsia, plac przykościelny wraz z terenem zespołu kościoła parafialnego, część ul. Ogrodowej.

B-2" - strefa ochrony obejmująca teren położony przy odcinku ulicy Ogrodowej oraz przy odcinkach ulic Pięknej i Bargłówek przyległych do strefy „B-1”,

Układ urbanistyczny

Układ urbanistyczny Radziłowa - historyczne rozplanowanie ulic i placów - ich przebieg, linii rozgraniczających, a w odniesieniu do Placu 500-lecia oraz ulic Szczuczyńskiej, Kościelnej, Pięknej, Karwowskiej i Ogrodowej- linii zabudowy utrwalonych w istniejącej zabudowie historycznej;

Strefy ochrony konserwatorskiej: Słucz

Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu Kościoła Parafialnego w granicach obejmujących cmentarz przykościelny i plebanię.

Strefa ochrony konserwatorskiej zabytkowego zespołu dworsko – ogrodowego w granicach obejmujących obszar wpisany do rejestru zabytków oraz wolny obszar nad rzeką Matlak.

Zespół Dworsko – parkowy pochodzący z 2 połowy XIX wieku obejmuje obszar w granicach wyznaczonych przez gościniec wiodący z Radziłowa do Wąsosza, drogę z cegielni do wsi Słucz, koryto strumienia, oraz łąki nad Słuczą.

Miejscowe Plany zagospodarowania przestrzennego

Gmina Radziłów posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości Radziłów w granicach administracyjnych dla zabudowy miejscowości Słucz oraz Rydzewo Szlacheckie Radziłów oraz Sośni.

Zawierają one w swej treści ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej min. Obiektu małej architektury sakralnej – przydrożne krzyże, kapliczki.

Treść zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jak i rysunki planów są zgodne z kierunkami zagospodarowania zapisanymi w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Radziłów jak i dokumentami planistycznymi na szczeblach wojewódzkim i powiatowym. Proces tworzenia miejscowych planów obejmował konsultacje z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz każdorazową pozytywną opinię projektów tych planów.

Zgodnie z art. 22 ust. 4 Ustawy Gmina Radziłów prowadzi gminną ewidencję zabytków, którą objęto wytypowane przez Podlaskiego Konserwatora Zabytków.

Ponadto posiadana przez Gminę dokumentacja pozwala zakwalifikować obiekty zabytkowe do ochrony, pomimo iż nie są one wpisane do rejestru zabytków.

IDENTYFIKACJA I WALORYZACJA ZABYTKÓW

Przestrzeń kulturowa:

Do najsilniejszych elementów identyfikacji przestrzenno-kulturowej Radziłowa podlegających ochronie zaliczono

Układ urbanistyczny:

Układ urbanistyczny Radziłowa zawiera metrykę miejscowości. Kształtował się on od czasu lokacji miasta poprzez wykształcenie się czterech głównych ulic wokół placu, a dalszy rozwój miasta polegał na zabudowywaniu wylotów ulic. Na początku zabudowa była zbyt zwarta i nieregularna, często niszczone przez pożary. Opracowany plan nowej lokacji miasta nadał mu regularny układ w którego centrum pozostały wykształcone od samego początku ulice wokół prostokątnego placu i z każdego narożnika placu wychodziły po dwie ulice. Już w tym czasie

wyznaczono przebieg obecnej ulicy Nadstawnej i Gumiennej. W roku 1818 w spisie funduszy miasta Radziłowa o placu głównym czytamy " W mieście Radziłowie exystuje budowla z wieżą nazwisko rausza nosząca. Składa się ona z drewna sosnowego zawiera w sobie 6 ½ szerokości i 21 łokci „warszawskiej miary". W 1918 roku ratusz rozebrano i na jego miejscu powstała "latarnia i słup z orłem". Urody całego układu urbanistycznemu dodają elementy krajobrazu jakimi są przepływające wokół rzeki Wissa, Przytulanka, Matlak oplatające otnogami, starorzeczami zabudowę wsi. Został on objęty strefą ochrony konserwatorskiej „B 1”, wpisany został do rejestru zabytków Pod NR A-21 Decyzja nr kult.V-2b-116-14-58 WKZ B-stok z dnia 29 kwietnia 1958 r.

Architektura sakralna

Do zabytków architektury sakralnej zalicza się zespół Kościoła pod wezwaniem św. Barbary w Kramarzewie, zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Słuczu, cmentarze parafialne w Radziłowie i Słuczu oraz wszystkie kapliczki i krzyże przydrożne.

Miejsca pamięci Narodowej

1. Grób Żołnierzy Polskich poległych w czasie II Wojny Światowej

2. Na końcu głównej alei przy tablica pamiątkowa poświęcona Stanisławowi Głębockiemu
„Który nade wszystko ukochał Ojczyznę”

3. Przy ulicy Pięknej – *„Cmentarz ludności Żydowskiej pomordowanej w okresie II Wojny Światowej w Radziłowie”*

4. Przy ul. Plac 500-lecia w Radziłowie - pomnik poświęcony „*Poległym w Walce o obronę tych ziem w czasie I Wojny Światowej*”

5. Na cmentarzu w Słuczu- grób szeregowego 60 Pułku Piechoty Stanisława Marcewicza

6. Przed szkołą w Klimaszewnicy - pomnik poświęcony Żołnierzowi poległemu w czasie I Wojny Światowej.

7. W Łojach –Awissa - grób Iwana Woronowa poległego w czasie II Wojny Światowej

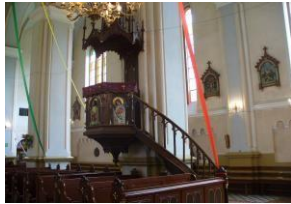

8. W Sośni cmentarz Żołnierzy rosyjskich z okresu I Wojny Światowej

Zespoły budowlane – dzieła architektury i budownictwa zabytki wpisane do rejestru zabytków

L.p	OBIEKT	Nr rejestru Zabytków	ZDJĘCIA
1	<p>Układ urbanistyczny Radziłowa zawiera metrykę miejscowości. Kształtował się on od czasu lokacji miasta poprzez wykształcenie się czterech głównych ulic wokół placu, a dalszy rozwój miasta polegał na zabudowywaniu wylotów ulic. Urody całemu układowi urbanistycznemu dodają elementy krajobrazu jakimi są przepływające wokół rzeki Wissa, Przytulanka, Matlak oplatające odnogami, starorzeczami zabudowę wsi.</p>	<p>nr rej. zabytków A-21/1958</p>	

2	<p>Dzwonnica wybudowana w 1717 r. w Radziłowie jako odrębny element obiektu sakralnego. Następną wzmianką o budowie dzwonnicy pochodzi z 1778 r. Gruntowny remont miał on miejsce w 1972r. Konstrukcja dzwonnicy oparta jest na kwadracie, ściany z belki drewnianych o konstrukcji słupowej oszalowane. Dach namiotowy, czteropiętrowy pokryty obecnie blachą, na którego szczycie w miejscu zetknięcia się połaci znajduje się czworokątna wieżyczka zwieńczona smukłym stożkowym hełmem zakończonym iglicą z krzyżem. Obecnie obiekt znajduje się w Kramarzewie.</p>	nr rej. zabytków A-20/1958	
3	<p>Kościół Filialny Św. Barbary(1739). Konstrukcja budynku oparta jest na nawie zbliżonej do kwadratu prostokątnego zamkniętego prosto prezbiterium, oraz kruchty leżącej na planie prostokąta, ryzalitowej. Do prezbiterium przylegają na wprost zakrystia i składzik. „Pseudobazylika” kryta wspólnym dachem. Nawa środkowa oświetlona oknami bocznymi. Wnętrze trójnawowe. Fasada składa się z wysuniętej ku przodowi części środkowej (wschodnia ściana kruchty) tworzącej jakby ryzalit, oraz partii bocznych tworzonych z cofniętych w stosunku do niej ścian bocznych. Fasada budynku trzykondygnacyjna, poszczególne partie boczne oszalowane pionowo, listwy na końcach desek nie stanowią jednej linii która biegłaby przez wszystkie kondygnacje lecz mijają się w poszczególnych partiach. Na osi fasady w przyziemiu znajduje się otwór wejściowy prostokątny. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe płycinowe. Powyżej otwór okienny prostokątny zamknięty półkoliście. Południowa elewacja rozczłonkowana trzema dużymi prostokątnymi otworami okiennymi zakończonymi półkoliście. W ścianie południowej przedsionka otwór wejściowy. Elewacja północna analogiczna do przeciwległej. Elewacja wschodnia składa się z oszalowanych ścian prezbiterium, składziku i zakrystii. Prezbiterium oddzielone obdaszkami na trzy kondygnacje z których najwyższa ma kwadratowy otwór. Ołtarz główny i boczne pochodzą z 1870 r w typie późnobarokowym , kolumnowe, jednoosiowe, dwukondygnacyjne, główny, ujęty w bramki nad którymi umieszczono rzeźby św. Piotra i Pawła-barokowe z XVIII wieku. Obrazy pochodzą z 1870 r: w ołtarzu głównym św. Anna, w zwieńczeniu św. Barbara. Tabernakulum architektoniczne z obrotowym tronem eucharystycznym. W lewym ołtarzu Trójca Święta, i wizja Antoniego Padewskiego. W prawym Św. Jan Ewangelista, Niepokalane Poczęcie NMP autorstwa Franciszka Tegazzo. Perłą wyposażenia wnętrza kościoła jest również prospekt organowy barokowo-klasycystyczny z 1839 roku, posiadający pozytywkę o pięciu głosach i dwóch miechach, oraz ambona w kształcie łodzi z baldachimem w kształcie żagla z 1871r wykonana w Pułtusk.</p> <p>Polichromia ornamentalna pochodzi z 1962r Obecnie kościół wraz z dzwonnica znajduje się w Kramarzewie.</p>	nr rej. zabytków A-19/1958	

4	<p>KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p. w. Narodzenia N. Marii Panny w Słuczu. W 1444 r. miało miejsce erygowanie parafii p. w. Narodzenia N. M. P. I św. Jerzego, z fundacji Świętosława (Jana w dokumencie erekcyjnym) Goljasza z Łęgu, dokonane przez bpa Płockiego Pawła Giżyckiego. Kolejny kościół drewniany wzniesiony 1699- 1706 przez Stanisława Antoniego Szczukę, podkanclerzego litewskiego, istniał do 1908. Obecny neoromański z elementami neogotyckimi, wzniesiony został w latach 1908-11. Murowany z cegły, nietynkowany. Trójnawowy, halowy z czworoboczną wieżą od frontu, zniszczoną 1944, nie odbudowaną. Prezbiterium i nawy boczne zamknięte trójbocznie. Sklepienia kolebkowe z dekoracyjnymi żebrami, w kruchcie. Nawy wydzielone opilastrowanymi filarami ze służkami na narożach. W ścianach bocznych pod oknami wnęki z fryzem arkadowym. Elewacje oszkarpowane, dekorowane fryzami ceglany. - Wyposażenie jednorodne ok. 1910, neogotyckie z elementami neoromańskimi. Feretrony ludowe 1. poł. XIX w. Z obrazami: 1. Matki Boskiej Częstochowskiej i św. Barbary; 2. Matki Boskiej Częstochowskiej i Ukrzyżowania. Monstrancja barokowa promienista, z drugiej poł. XVII w., odnawiana 1726 kosztem proboszcza słuckiego Andrzeja Świderskiego, uzupełniana ok. 1900 (neogotycki krzyżyk w zwieńczeniu i gałązki kwiatowe wokół puszki); na ramionach figurki adorujących aniołów, nodus gruszkowy, stopa wypukła czterolistna z trybowanym ornamentem małżowinowym, główkami anielskimi i pękami owoców. Krzyż ołtarzowy neobarokowy koniec XIX w., sygn. Fraget Warszawa. Sześć lichtarzy neoklasycznych o kanelowanych trzonach -koniec XIX w., sygn. Fraget Warszawa</p>	nr rej. zabytków A-97/1981	
5	<p>Dwór o charakterze neoklasycystycznym murowany, korpus główny siedmioosiowy, ryzalit trzyosiowy. Obiekt piętrowy, partie pozostałe parterowe, na osi elewacji północnej dwukolumnowy, portyk zwieńczony balkonem I piętra.</p> <p>Decyzja Nr KL.WKZ-5340/14/81 z dnia 23.04.1981r</p>	nr rej. zabytków A-98/1981	
6	<p>Założenie dworsko-ogrodowe pochodzi z 2 połowy XIX wieku obejmuje obszar w granicach wyznaczonych przez gościniec wiodący z Radziłowa do Wąsosza, drogę z cegielni do wsi Słucz, koryto strumienia, oraz łąki nad Słucz. Na wartości zabytkowe składają się kompozycja przestrzenna z układem komunikacyjnym, droga dojazdowa do dworu z podjazdem, wzdłuż której usytuowane są cztery czworaki, dwór murowany z 1894r, park krajobrazowy z pocz. XX w. Kwatery ogrodowe i kwatery sadów, drzewostan w tym starodrzew reprezentowany głównie przez jesion wyniosły, lipę drobnolistną, dąb szypułkowy, grab pospolity, oraz część gospodarza z budynkami dworskimi z początku XX wieku: dwiema oborami, stajnią, stodołą z siczarnią, oraz gorzelnią. Obiekt jest przykładem dużego założenia dworsko-ogrodowego, w którym główny akcent położono na strefę gospodarczą. Park, ogród i sad zajmowały stosunkowo niewielką powierzchnię założenia. Decyzja Nr KL- WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	

7	<p>Obora z początku XX wieku, murowana z kamienia, dach dwuspadowy, kryty eternitem.</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
8	<p>Budynek składowy murowany wzniesiony w latach 20-tych XX wieku z wykorzystaniem cegły i kamienia. Dach dwuspadowy, kryty eternitem.</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
9	<p>Budynek murowany z kamienia, tynkowany . Wzniesiony w latach 20-tych XX wieku . Dach dwuspadowy kryty eternitem.</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
10	<p>Budynek przemysłowy wzniesiony na początku XX wieku. Piętrowy murowany, z facjata od frontu budynku. Dach dwuspadowy kryty blachą.</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
11	<p>Budynek kuźni murowany, z kamienia polnego wzniesiony w końcowej fazie XIX wieku. Dach dwuspadowy, kryty eternitem.</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	

12	<p>Budynek mieszkalny, czterorodzinny – czworak, wchodzący w skład zespołu zabudowań dworskich, wzniesiony w latach 20-tych XX wieku, usytuowany kalenicą do ulicy głównej. Konstrukcja budynku parterowa, murowana. Gzyms okapowy znacznie wysunięty przed lico. Po obu stronach szczytu budynku znajdują się po dwa wejścia do mieszkań. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Otwory okienne dwuskrzydłowe.</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986 r.</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
13	<p>Budynek mieszkalny, czterorodzinny wchodzący w skład zespołu zabudowań dworskich, wzniesiony w latach 20-tych XX wieku, usytuowany kalenicą do wjazdu na teren gospodarstwa. Konstrukcja budynku parterowa, murowana. Gzyms okapowy znacznie wysunięty przed lico. Po obu stronach szczytu budynku znajdują się po dwa wejścia do mieszkań. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Otwory okienne dwuskrzydłowe. Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
14	<p>Budynek mieszkalny, pięciorodzinny wchodzący w skład zespołu zabudowań dworskich, wzniesiony w latach 20-tych XX wieku, usytuowany kalenicą do wjazdu na teren gospodarstwa. Konstrukcja budynku parterowa, murowana. Po obu stronach szczytu budynku na osi równoległej do kalenicy budynku znajdują się po dwa wejścia do mieszkań, na osi prostopadłej dwie facjaty, zwieńczone trójkątnym szczytem. Dach kryty eternitem. Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
15	<p>Budynek mieszkalny, dwurodzinny rodzinny wchodzący w skład zespołu zabudowań dworskich, wzniesiony w latach 20tych XX wieku, usytuowany kalenicą do wjazdu na teren gospodarstwa. Konstrukcja budynku parterowa, murowana. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Po obu stronach połaci dachowych lukarny. Otwory okienne trójpołaciowe. W szczytach budynków oryginalne okna prostokątne czterokwaterowe. Decyzja Nr KL-WKZ-5340-14/86 z dnia 17 września 1986r</p>	nr rej. zabytków A-234/1986	
16	<p>Budynek plebanii w miejscowości Słucz wzniesiony w 1912 roku, murowany, dwukondygnacyjny, podpiwniczony. Dach kopertowy kryty blachą</p>		
DOMY			

1	<p>Budynek mieszkalny z początku XX w. Usytuowany w południowo zachodniej pierzei ulicy Plac 500-lecia w linii rozgraniczającej. Konstrukcja budynku drewniana usytuowana na podmurowaniu z kamieni, otynkowanym. Ściany sumikowo-łatkowe, zwęgłowane na jaskółczy ogon. Węgly osłonięte drewnianymi pilastrami. Krótsze bale ścian połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy kryty eternitem, więźba dachowa krokwiowo-płatwiowa. Ściana frontowa trzyosiowa z trzema otworami okiennymi w kształcie prostokątów bez wejścia. Na poddaszu otwór okienny kwadratowy. W ścianie wschodniej dwa drewniane wejścia i otwory okienne. Remont przeprowadzony w końcowych latach ubiegłego stulecia przyczynił się do poprawy stanu technicznego budynku, ale zmieniony został rozkład pomieszczeń wewnątrz budynku. Okna ościeżnicowe dwuskrzydłowe zastąpione zostały plastikowymi, uchylnymi. Wymienione zostały tynki wewnętrzne, podłogi oraz sufity. Szczyt i ściany budynku zostały oszalowane w układzie poziomy. Decyzja nr KL. WKZ.5340-9/90 z dnia 09.05.1990</p>	<p>nr rej. zabytków- 405/1990</p>	
2	<p>Budynek mieszkalny z 1891r. Konstrukcja budynku drewniana usytuowana na kamiennym podmurowaniu, bielonym. Ściany konstrukcji drewnianej węglowane na jaskółczy ogon. Krótsze bale ścian połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy kryty eternitem falistym, więźba dachowa krokwiowo-jętkowa. Ściany i szczyty budynku oszalowane deskami w układzie pionowym na nakładkę. Obiekt na planie prostokąta z dwutraktowym rozkładem pomieszczeń Decyzja Nr KL-WKZ-5340/16/81 z 24 kwietnia 1981r</p>	<p>nr rej. zabytków1 00/1981</p>	
3	<p>Budynek murowany z cegły na planie prostokąta, dwutraktowy z murowanym gankiem na osi elewacji wschodniej, dach dwuspadowy, kryty blachą. Budynek zadbane, ale wymaga ciągłych remontów. <i>Poprzednia plebania wybudowana była w 1779 r konstrukcja budynku była drewniana, dach pokryty był lampusem. Posiadała dwa pomieszczenia pokojowe i czeladną. W 1869 r wyposażono czeladną w komin i ułożono podłogę z desek .W starej plebanii było miejsce dla ludzi żyjących z jalmużny i nazywało się szpitalem. W 1869r. dom szpitalny w ¼ został oddany włościanowi przez Komisarza a w 1874r. szpital rozebrano. W 1881 r przystąpiono do budowy nowej (obecnej) plebanii. Prace budowlane prowadził i nadzorował Ksiądz Konopka. Wikariat istniał w 1818 r. Był to dom drewniany o dwóch izbach, kryty lampusem. W jednej izbie mieszkał Wikariusz w drugiej człowiek pracujący jeden dzień w tygodniu na gruntach proboszcza. Pierwszy remont odnotowano w 1874 roku, następny w 1881r . W 1905 roku mieszkanie ocenione było jako średnie. Wśród zabudowań kościelnych istniał też dom organisty, drewniany, kryty lampusem. Od ukazania carskiego zaczęło się niszczenie kościelnych zabudowań, Komisarz rządowy oddał połowę zabudowań włościanowi. Decyzja Nr KL-WKZ-5340/36/81 z dnia 27 kwietnia 1981</i></p>	<p>nr rej. zabytków A-121/81</p>	
4	<p>Budynek mieszkalny drewniany, usytuowany szczytem w linii rozgraniczającej ulicy Szczuczyńskiej. Wzniesiony przypuszczalnie na przełomie XIX i XX wieku. Konstrukcja ścian sumikowo-łatkowa, zwęgłowanie na jaskółczy ogon. W elewacji frontowej dwa prostokątne otwory okienne, w południowej dwa otwory okienne i drzwi wejściowe. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Szczyt oszalowany poziomo w narożnikach pionowo, górą w jodełkę. Decyzja Nr KL-WKZ-5340-16/90 z dnia 28 marca 1990 r.</p>	<p>nr rej. zabyt. A- 396/1990</p>	
5	<p>Budynek mieszkalny drewniany, usytuowany szczytem w linii rozgraniczającej ulicy Szczuczyńskiej. Wzniesiony przypuszczalnie na początku XX wieku. Konstrukcja ścian sumikowo-łatkowa, zwęgłowanie na jaskółczy ogon. W elewacji frontowej dwa prostokątne otwory okienne, w południowej dwa otwory okienne i drzwi wejściowe. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Szczyt oszalowany, pionowo. Decyzja Nr KL-WKZ-5340-16/90 z dnia 28 marca 1990 r</p>	<p>nr rej. zabyt. A- 399/1990</p>	

6	<p>Budynek mieszkalny w istniejącej zabudowie zagrodowej zwartej w zachodniej części pierzei ulicy Szczuczyńskiej. Usytuowany szczytem do osi ulicy Szczuczyńskiej w linii zabudowy. Konstrukcja budynku drewniana na podmurówaniu kamiennym wydatnie wysuniętym poza pion zrębu obmurowanym, bielonym. Ściany konstrukcji zrębowej i sumikowołatkowej, szczyty fragmentarycznie osłonięte deskami. Dach dwuspadowy, kryty eternitem falistym, więźba dachowa krokwiowo-jętkowo-płatowa. Płatów wysunięta poza pion zrębu. Rzut: obiekt na planie prostokąta z półtraktowym rozkładem pomieszczeń, w trakcie sieni od podwórza, izba w półtraktach 2 izby spełniają obecnie funkcję komór. W sieni wydzielone wejście na strych. Pomieszczenia skomunikowane ze sobą przez sieni, druga izba w półtraktach/ wsch/ dostępna z sieni przez izbę od zachodu usytuowana w półtraktach. Budynek dostępny drzwiami wejściowymi w sianie wzdłużnej południowej. Elewacje: ściany oszalowane, otwory okienne na łątkach. Decyzja nr KL-WKZ-5340-13/89 z dnia 1 sierpnia 1989r</p>	<p>nr rej. zabytków A-393/89</p>	
7	<p>Budynek mieszkalny w istniejącej zabudowie zagrodowej zwartej w zachodniej części pierzei ulicy Szczuczyńskiej. Usytuowany szczytem do osi ulicy Szczuczyńskiej w linii zabudowy. Konstrukcja budynku drewniana na podmurówaniu kamiennym wydatnie wysuniętym poza pion zrębu obmurowanym, bielonym. Ściany konstrukcji zrębowej i sumikowołatkowej, szczyty fragmentarycznie osłonięte deskami. Dach dwuspadowy, kryty eternitem falistym, więźba dachowa krokwiowo-jętkowo-płatowa. Płatów wysunięta poza pion zrębu. Rzut: obiekt na planie prostokąta z półtraktowym rozkładem pomieszczeń, w trakcie sieni od podwórza, izba w półtraktach 2 izby spełniają obecnie funkcję komór. W sieni wydzielone wejście na strych. Pomieszczenia skomunikowane ze sobą przez sieni, druga izba w półtraktach/ wsch/ dostępna z sieni przez izbę od zachodu usytuowana w półtraktach. Budynek dostępny drzwiami wejściowymi w ścianie wzdłużnej południowej. Bryła prostopadłościenna, jednokondygnacyjna, wolno stojąca w wysokości zbliżonej do wysokości dachu. Elewacje ścian oszalowane, otwory okienne na łątkach</p>	<p>nr rej. zabyt. A-393</p>	
9	<p>Stodoła Plebańska wzniesiona na początku XX wieku w Radziłowie</p>		
10	<p>Ogrodzenie Kościoła Św. Barbary oraz dawnego cmentarza przykościelnego wzniesione w 1875r</p>		
11	<p>Budynek mieszkalny przy ulicy Plac 500-lecia5 w Radziłowie wzniesiony w latach 20-tych XX wieku. Konstrukcja budynku drewniana usytuowana na kamiennym podmurówaniu, bielonym. Ściany konstrukcji drewnianej węglowane na jaskółczy ogon. Krótsze bale ścian połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy więźba dachowa krokwiowo-jętkowa. Ściany i szczyty budynku oszalowane deskami w układzie pionowym na nakładkę.</p>		

12	Budynek mieszkalny przy ul. Plac 500-lecia 6 w Radziłowie, wzniesiony w latach 20-tych XX wieku. Konstrukcja budynku murowana z charakterystycznym dla tej miejscowości usytuowaniem szczytem do pierzei ul. Plac 500-lecia		
13	Budynek mieszkalny z pocz. XX w., usytuowany na rogu ulic Plac 500lecia i Szczuczynskiej, w liniach zabudowy. Konstrukcja budynku drewniana usytuowana na kamiennym podmurowaniu, otynkowanym, bielonym. Ściany węglowane na jaskółczy ogon. Krótsze bale ścian połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy kryty eternitem falistym, więźba dachowa krokwiowo-jętkowa. Szczyt odeskowany deskami w układzie pionowym na nakładkę, góra w jodełkę. W elewacji frontowej trzy otwory okienne i drzwi wejściowe. Obiekt na planie prostokąta z dwutraktowym rozkładem pomieszczeń. Obecna funkcja budynku mieszana od podwórka mieszkalna od ulicy do niedawna mieścił się zakład fryzjerski.		
14	Budynek mieszkalny przy ul. Plac 500-lecia 9, wzniesiony w latach 20tych XX wieku. Drewniany, na planie prostokąta, na podmurówce kamiennej usytuowany w liniach rozgraniczających ulic Plac 500-lecia i Krótkiej, szczytem do ul. Plac 500-lecia. Dach dwuspadowy, kryty blachodachówką. W ostatnich latach objęty został gruntownym remontem. Remont wpłynął na zmianę elewacji budynku, wewnątrz zmienił się rozkład pomieszczeń		
15	Budynek mieszkalny przy ulicy Plac 500-lecia 11 w Radziłowie wzniesiony w 1891r. Konstrukcja budynku drewniana usytuowana na kamiennym podmurowaniu, bielonym. Ściany konstrukcji drewnianej węglowane na jaskółczy ogon. Krótsze bale ścian połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy kryty eternitem falistym, więźba dachowa krokwiowo-jętkowa. Ściany i szczyty budynku oszalowane deskami w układzie pionowym na nakładkę. Obiekt na planie prostokąta z dwutraktowym rozkładem pomieszczeń .		
16	Budynek mieszkalno – usługowy przy ul. Plac 500-lecia 13 w Radziłowie, wzniesiony na przełomie XIX i XX wieku. Konstrukcja budynku murowana z charakterystycznym dla tej miejscowości układem pomieszczeń. Część budynku przyległa do drogi pełniła funkcję usługową, natomiast część budynku od podwórka pełniła funkcję mieszkalną.		

17	<p>Budynek mieszkalny, przy ul. Plac 500-lecia wzniesiony w latach 20-tych ubiegłego stulecia. Usytuowany w zachodniej pierzei ulicy charakterystycznie szczytem do ulicy w linii zabudowy. Konstrukcja budynku drewniana usytuowana na kamiennym podmurowaniu. Ściany węglowane na jaskółczy ogon. Krótsze bale ścian połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy kryty eternitem płaskim, więźba dachowa krokwiowo-jętkowa. Elewacja oszalowana deskami w układzie poziomym, szczyt poziomo, w narożnikach pionowo. Obiekt na planie prostokąta z dwutraktowym rozkładem pomieszczeń. W wyniku remontów budynek zmienił elewację i otwory okienne i drzwiowe.</p>		
18	<p>Budynek mieszkalny przy ul. Plac 500-lecia 16, zbudowany przypuszczalnie na przełomie XIX/XX wieku. Murowany, tynkowany, parterowy, podpiwniczony z poddaszem użytkowym, dach dwuspadowy z fasjadą od strony drogi kryty eternitem falistym, W narożnikach rodzaj pilastrów. Otwory okienne prostokątne. W szczycie budynku na poddaszu trzy otwory okienne</p>		
19	<p>Budynek mieszkalny przy ulicy Szczuczyńskiej 17 drewniany, usytuowany szczytem w linii rozgraniczającej ulicy Szczuczyńskiej, zbudowany przypuszczalnie na początku XX wieku. Konstrukcja ścian sumikowołątkowa, zwęglowanie na jaskółczy ogon. W elewacji frontowej dwa prostokątne otwory okienne, trzypołaciowe. Szczyty obite papą, Ściany budynku oszalowane pionowo. Dach dwuspadowy pokryty dachówką.</p>		
20	<p>Budynek mieszkalny nr 5 przy ul. Karwowskiej szczytem do ulicy Karwowskiej, kalenicą do ul. Gumiennej. Konstrukcja budynku drewniana na podmurówce z kamienia polnego.</p>		
21	<p>Dom nr 6- usytuowany szczytem do pierzei ulicy Karwowskiej, zbudowany prawdopodobnie w XX w. Drewniany, częściowo oszalowany, na podmurówce z kamieni polnych. Konstrukcja ścian sumikowo- łątkowa, zwęglowanie na jaskółczy ogon. Dach dwuspadowy z eternitu, okap wsparty na ostatkach. Oszalowany dołem pionowo, górą w jodełkę.</p>		

22	<p>Dom nr 7a- przylega od północy do nr 5, Usytuowany kalenicą do ulicy Gumiennej, zbudowany być może na przełomie XIX/XX w. Drewniany, częściowo szalowany. Dach dwuspadowy, pokryty papą, okap wsparty na ostatkach. Konstrukcja ścian sumikowo- łątkowa. Drzwi zewnętrzne odeskowane w romby.</p>		
23	<p>Dom nr 7b- przylega szczytem do nr 6a, kalenicą do ulicy Gumiennej. Drewniany, nieszalowany, na podmurówce z kamieni polnych. Konstrukcja ścian sumikowo- łątkowa, zwęgłowanie na jaskółczy ogon. Dach dwuspadowy pokryty papą, okap wsparty na ostatkach.</p>		
24	<p>Budynek mieszkalny przy ul. Karwowskiej 8 wzniesiony w latach 50-tych XX wieku usytuowany szczytem do pierzei ulicy. Konstrukcja budynku drewniana sumikowo-łątkowa, zwęgłowanie na jaskółczy ogon, na podmurówce z kamienia polnego, obmurowanej. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Okap wsparty na ostatkach, Szczyt odeskowany pionowo, górą w jodełkę.</p>		
25	<p>Budynek mieszkalny z lat 20-tych XX wieku, usytuowany kalenicowo do ulicy Kościelnej o numerze porządkowym 1. Konstrukcja budynku drewniana sumikowo-łątkowa, zwęgłowanie na jaskółczy ogon, na podmurówce z kamienia polnego, obmurowanej. Elewacja frontowa trzysosiowa, Otwory okienne w łątkach. Dach dwuspadowy, kryty eternitem, Okap wsparty na ostatkach, Szczyt odeskowany pionowo, górą w jodełkę.</p>		
26	<p>Budynek mieszkalny drewniany z lat 20-tych XX wieku usytuowany szczytem do pierzei ulicy Kościelnej o numerze porządkowym 2, wzniesiony na wysokiej podmurówce z kamieni polnych, obmurowanej. Dom oszalowany poziomo, na dole cokolik z pionowych deseczek. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Szczyt odeskowany pionowo, w górnej części w jodełkę. W elewacji frontowej dwa otwory okienne, w elewacji południowej dwa otwory okienne i wejściowy.</p>		

27	<p>Budynek mieszkalny zbudowany w pocz. XX w. Drewniany, oszalowany, na podmurówce z kamieni polnych, usytuowany szczytem do ulicy Ogrodowej. Konstrukcja ścian sumikowo- łąkowa, zwęglanie na jaskółczy ogon. Budynek oszalowany pionowo. Od ul. Ogrodowej znajduje się otwór okienny, od podwórka dwa otwory wejściowe oraz 3 okienne. Okna zdobione obramieniami o motywach obwolut, stylizowanych. Dach 2spadowy, kryty eternitem, okap wsparty na ostatekach. Szczyt odeskowany pionowo.</p>		
28	<p>Budynek mieszkalny drewniany na podmurówce z kamieni polnych, bielonej, z końca XIX wieku. Konstrukcja ścian sumikowo-łątkowa. Część budynku usytuowana szczytem do ulicy oszalowana w układzie pionowym, na złączach desek wąskie listwy, w narożnikach rodzaj pilastrów. Otwory okienne sześćokwatkowe, w łątkach. Dach dwuspadowy kryty eternitem Szczyt odeskowany pionowo, górna część szczytu w jodełkę. Oś budynku stanowi otwór wejściowy dzielący budynek mieszkalny na dwie połowy. Wskazuje na to, iż budynek zamieszkiwały dwie rodziny.</p>		
29	<p>Kapliczka usytuowana przy drodze powiatowej w miejscowości Racibory. Wzniesiona prawdopodobnie w połowie XIX wieku murowana, bielona na podstawie kwadratu. Dach czterospadowy, kopertowy, zwieńczony krzyżykiem. Wewnątrz kapliczki w centrum krzyż z figurą Jezusa ukrzyżowanego, po bokach obrazy Najświętszej Maryi Panny.</p>		
30	<p>Młyn wodny w miejscowości Karwowo, wybudowany w 1947 roku. Konstrukcja budynku mieszana murowano-drewniana. Budynek dwukondygnacyjny podpiwniczony. Dach dwuspadowy, kryty blachą.</p>		

31	<p>Młyn elektryczny przy ul. Łomżyńskiej w Radziłowie wzniesiony w 1954 r. murowany z czerwonej cegły, tynkowana, dwukondygnacyjny. Konstrukcja dachu do niedawna płaska (stropodach). W czasie ostatniego remontu przez obecnego właściciela zmieniła się konstrukcja dachu na dwuspadową, rozbudowana została część zaplecza, wymieniono fragment stolarki okiennej.</p>		
33	<p>Budynek mieszkalny parterowy, na podmurówce z kamienia, obmurowanej. Usytuowany szczytem do pierzei ulicy Szczuczyńskiej o numerze porządkowym 10. Przypuszczalny okres budowy początek XX wieku. Konstrukcja ścian sumikowo-łatkowa, zwęgłowanie na jaskółczy ogon. Szczyt i ściany budynku oszalowane pionowo. Dach dwuspadowy, kryty eternitem</p>		
34	<p>Budynek mieszkalny murowany usytuowany szczytem w linii rozgraniczającej ulicy Szczuczyńskiej o numerze porządkowym 4. Wzniesiony przypuszczalnie na przełomie XIX i XX wieku. W elewacji frontowej dwa prostokątne otwory okienne i drzwi wejściowe, w południowej dwa otwory okienne oraz drugie drzwi wejściowe. Dach dwuspadowy, kryty blachą</p>		
35	<p>Budynek usługowy -murowany parterowy podpiwniczony z poddaszem użytkowym wzniesiony w końcówce XIX wieku. Dach dwuspadowy z facjatą od strony ul. Plac 500-lecia 15. Poprzednio w budynku mieściła się szkoła podstawowa, obecnie jest siedzibą Biblioteki Samorządowej, Archiwum Urzędu Gminy Radziłów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i Komunalnego Zakładu.</p>		

36	<p>Budynek mieszkalny przy ul. Plac 500—lecia 1, z początku XX wieku. Ściany konstrukcji drewnianej węglowane na jaskółczy ogon, krótsze bale połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy kryty eternitem falistym , więźba dachowa krokwiowo-jętkowa. Ściany oszalowane deskami w układzie pionowym na nakładkę. Szczyt odeskowany poziomo, w narożnikach pionowo, góra w jodełkę. Obiekt na planie prostokąta na kamiennym podmurowaniu. W elewacji bocznej trzy otwory okienne prostokątne, w elewacji frontowej dwa otwory okienne. Drzwi i chody wejściowe charakterystycznie usytuowane w narożniku budynku .</p>		
37	<p>Budynek mieszkalny przy ul. Plac 500-lecia 7, z pocz. XX wieku, usytuowany charakterystycznie szczytem do ulicy w linii rozgraniczającej. Konstrukcja budynku murowana, parterowa, z poddaszem i podpiwniczeniem użytkowym. Dach dwuspadowy pokryty blachą. Budynek otynkowany. W elewacji frontowej dwa otwory okienne prostokątne, oraz drzwi wejściowe, w szczycie budynku, na poddaszu dwa otwory okienne prostokątne</p>		
38	<p>Budynek mieszkalny przy ul. Plac 500-lecia 16, zbudowany przypuszczalnie na przełomie XIX/XX wieku. Murowany, tynkowany, parterowy, podpiwniczony z poddaszem użytkowym, dach dwuspadowy z facjatą od strony drogi kryty eternitem falistym. W narożnikach rodzaj pilastrów. Otwory okienne prostokątne, W szczycie budynku na poddaszu trzy otwory okienne</p>		
39	<p>Budynek przy ul. Plac 500-lecia 17, o funkcji usługowej wzniesiony na przełomie XIX i XX wieku. Usytuowany kalenicą do ul. Plac 500-lecia. Konstrukcja budynku murowana (z czerwonej cegły, otynkowany) piętrowa. Dach jednospadowy . Na parterze budynku dwa sklepy, na piętrze pustostan</p>		

40	<p>Budynek mieszkalny, murowany z lat 20-tych XIX wieku. Usytuowany jak większość budynków na wąskim placu szczytem do pierzei rynkowej. W elewacji frontowej dwa otwory okienne i drzwi wejściowe. Na poddaszu dwa otwory okienne umieszczone symetrycznie po obu stronach drzwi wejściowych na balkon. Ogrodzenie balkonu wykonane jest z elementów metalowych zdobionych. Dach dwuspadowy prosty, kryty eternitem. W tylnej części budynku drugie drzwi w elewacji zachodniej oraz otwory okienne w kształcie prostokąta. Obecnie cała powierzchnia użytkowa budynku wykorzystywana jest na cele mieszkalne, Ul. Plac 500lecia 23.</p>		
41	<p>Budynek mieszkalny z pocz. XX w. Usytuowany charakterystycznie w pierzei ulicy Plac 500-lecia 24, w linii rozgraniczającej. Konstrukcja budynku na planie prostokąta parterowa z dwutraktowym rozkładem pomieszczeń, na kamiennym podmurowaniu, obmurowanym. Ściany konstrukcji drewnianej węglowane na jaskółczy ogon. Krótsze bale ścian połączone ze sobą za pomocą łątki. Dach dwuspadowy kryty eternitem, więźba dachowa krokwiowo-jętkowa. W elewacji frontowej budynku dwa prostokątne otwory okienne, oraz drzwi wejściowe. Na poddaszu drzwi balkonowe z symetrycznie usytuowanymi otworami okiennymi. Szczyt odeskowany w jodelkę. Detale architektoniczne świadczą o występującej tu kiedyś znajomości sztuki sznycerskiej.</p>		
42	<p>Budynek mieszkalny przy ul. Plac 500-lecia 28, z końca XIX wieku. murowany. Usytuowany jak większość budynków na wąskim placu szczytem do pierzei rynkowej. W elewacji frontowej dwa otwory okienne i drzwi wejściowe, na poddaszu dwa otwory okienne symetrycznie usytuowane świetliki. Dach dwuspadowy prosty, kryty eternitem. Fakt posiadania dwóch wejść frontowych i bocznych, świadczy o wykorzystywaniu części budynku, tej od ulicy, do celów usługowych, przeważnie w zakresie handlu. Kiedyś mieścił się tu zakład szewski.</p>		
43	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Mścichy nr 36, usytuowany kalenicą do drogi głównej zbudowany przypuszczalnie na przełomie XIX/XX w. Murowany, z czerwonej cegły, jednokondygnacyjny. Dach dwuspadowy pokryty eternitem falistym W narożnikach rodzaj pilastrów. Otwory okienne prostokątne zamknięte odcinkowo, gzymsy podokienne z ornamentem kostkowym. Na szczycie fryz ząbkowy. W szczycie budynku drzwi wyjściowe na balkon z symetrycznie usytuowanymi otworami okiennymi, oraz świetlikami.</p>		
44	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Mścichy nr 39, drewniany usytuowany kalenicą do drogi głównej, na podmurówce z kamieni polnych otynkowanej, bielonej. Konstrukcja ścian sumikowo-łątkowa, zwęglowanie na jaskółczy ogon. Dach dwuspadowy, kryty blachą .</p> <p>W latach 90-tych XX wieku budynek został oszalowany. Przy otworach okiennych elementy ozdobne imitujące okiennice.</p>		

45	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Mścichy nr 60, parterowy, wzniesiony w latach kończących XIX wieku, usytuowany szczytem do drogi głównej. Konstrukcja budynku murowana z kamienia. Dach dwuspadowy kryty azbestem falistym. Szczyt drewniany oszalowany pionowo, górą w jodełkę. Otwory okienne prostokątne. Według wspomnień starszych mieszkańców dom należał do kompleksu zabudowań dworskich.</p>		
46	<p>Budynek usytuowany szczytem, zbudowany przypuszczalnie w 1925 roku murowany, tynkowany, jednokondygnacyjny. Dach dwuspadowy pokryty dachówką. W narożnikach rodzaj pilastrów. Otwory okienne prostokątne, gzymsy podokienne z ornamentem kostkowym. Na szczycie fryz ząbkowy. Wejście do budynku prowadzi przez ganek dobudowany w latach późniejszych</p>		
47	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Klimaszewnica 88. Wzniesienie budynku datowane jest na początek XX wieku. Konstrukcja budynku drewniana sumikowo-łątkowa na podmurówce z kamieni, bielonej. Szczyty budynku oszalowane poziomo, w narożnikach pionowo, górą w jodełkę.</p>		
48	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Kownatki 10. Konstrukcja budynku drewniana na podmurówce kamiennej. Otwory okienne i drzwiowe prostokątne dwuskrzydłowe bogato zdobione elementami sztuki snycerskiej.</p>		
49	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Kieljany nr 2, wzniesiony na początku XX wieku (prawdopodobnie w 1928 roku) usytuowany kalenicą do ulicy głównej. Konstrukcja budynku murowana częściowo otynkowana, wzniesiona na podmurówce z kamienia polnego. W elewacji frontowej drzwi wejściowe i bogato zdobiony ganek. Dach dwuspadowy kryty blachą. Otwory okienne dwuskrzydłowe. Gzymsy podokienne z ornamentem kostkowym. Narożniki budynku nietynkowane (odsłonięte). Na tle bielonych ścian stanowią kontrastowe elementy ozdobne.</p>		

50	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Łoje –Awissa 18. Konstrukcja budynku drewniana, na podmurówce z kamienia polnego, białej. Konstrukcja ścian sumikowo-łatkowa. Otwory okienne prostokątne umieszczone symetrycznie do osi budynku prostopadłej do kalenicy wyznaczającej otwory wejściowe. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Okres wzniesienia budynku określono na lata 20 –te XX wieku.</p>		
51	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Okrasin nr 20 usytuowany kalenicą do drogi głównej. Konstrukcja budynku drewniana na kamiennej podmurówce otynkowanej. Budynek oszalowany w jodełkę, dołem pionowo, w narożnikach domu pilastry. Otwory okienne prostokątne dwuskrzydłowe. Dach dwuspadowy, kryty eternitem.</p>		
52	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Okrasin 21, murowany, na podmurówce z kamienia polnego nietynkowanej. W narożnikach budynku lizeny, gzyms okapowy z wysuniętych cegieł. Otwory okienne prostokątne zamknięte półkoliście. Na osi budynku prostopadłej do kalenicy dachu ganek z dwuskrzydłowym wejściem do budynku. Data wzniesienia budynku – początek XX wieku. Przed budynkiem przykład małej architektury współczesnej. Na cokole z kamienia polnego, ciętego, figura Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej.</p>		
53	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Wypychy 4, wzniesiony na początku XX wieku usytuowany kalenicą do ulicy głównej. Konstrukcja budynku drewniana na podmurówce z kamieni, otynkowanej. Elewacja i szczyty budynku oszalowana pionowo. Dach dwuspadowy, kryty dachówką azbestową</p>		

54	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Wypychy 7, wzniesiony prawdopodobnie w latach 20 XX wieku. Usytuowany kalenicą do drogi głównej. Konstrukcja budynku murowana na kamiennej podmurówce, nietynkowanej. W narożnikach budynku płaskie lizeny, Gzyms okapowy z wysuniętych cegieł. Otwory okienne prostokątne dwuskrzydłowe zamknięte półkoliście</p>		
55	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Wypychy 8, drewniany na podmurówce z kamienia polnego otynkowanej. Ściany zwęglowane na jaskółczy ogon, nieoszalowane. Dach dwuspadowy, kryty eternitem. Szczyt oszalowany pionowo, góra w jodełkę. Budynek wzniesiony prawdopodobnie na początku XX wieku.</p>		
56	<p>Budynek mieszkalny w miejscowości Wypychy 9, na podmurówce z kamieni polnych. Konstrukcja ścian sumikowo-łątkowa, zwęglowanie na jaskółczy ogon. Otwory okienne prostokątne w łątkach. Szczyt budynku oszalowany pionowo, góra w jodełkę. Dach dwuspadowy, okap wsparty na ostatekach. Pokrycie dachu eternitem falistym. Budynek wzniesiony prawdopodobnie na początku XX stulecia</p>		
57	<p>Kapliczka murowana, na podstawie kwadratu. Dach czterospadowy, kopertowy, zwieńczony krzyżykiem. Wewnątrz kapliczki w centrum obraz Najświętszej Maryi Panny, oraz figura Matki Bożej Niepokalanej</p> <p>Kapliczka usytuowana została przy drodze powiatowej Radziłów- Łomża .</p>		

58	Kapliczka usytuowana śródpolnie w obrębie Racibory na rozwidleniu dróg polnych. Obiekt murowany na podstawie prostokąta, o wymiarach 1,40 x 1,14 m, wysokość kapliczki – 2,45 m. Na ścianie frontowej obiektu widnieje data 1936 r. związana najprawdopodobniej z faktem budowy kapliczki lub jej remontem, oraz inicjały fundatora WB – Wincenty Brzózka.		
59	Kapliczka murowana i początku XX wieku w miejscowości Konopki .		

Cmentarze.

1	<p>Cmentarz Żydowski</p> <p>Cmentarz w formie mogiły z tablicą memoratywną na działce nr 1188 przy ul. Pięknej na skraju wsi . Według napisu w sierpniu 1941 r w stojącej kiedyś w tym miejscu stodole spalono około 800 Żydów z Radziłowa.</p> <p>Nr rej. zabytków A 445/1991 Decyzja Nr KL-WKZ 5340-31/91 z dnia 30 grudnia 1991</p>	
---	---	---

2	<p>Cmentarz Rzymskokatolicki w Radziłowie założony został w I połowie XIX wieku. Obecnie ogrodzony murem z kamienia polnego, ciętego na zaprawie betonowej z reprezentacyjną bramą wejściową. Po powiększeniu cmentarza ogrodzenie zyskało jeszcze jedną bramę. Na starej części cmentarza zachowało się jeszcze kilka nagrobków które powinny być zachowane dla przyszłych pokoleń. Ich forma zależała od zamożności rodziny i od stylu przeważającego w danym okresie. W XVII i XVIII wieku do budowy nagrobków wykorzystywano materiału miejscowego - kamienia polnego. Cięto z niego cokół na którym mocowano krzyże żeliwne, klasyczne i bardziej ozdobne. Budowano również grobowce rodzinne. Na uwagę zasługują nagrobki: Bonifacego Rakowskiego Sędziego pokoju powiatu biebzańskiego zmarłego w 1842 r , Pawła i Józefa Chmielewskiego zm. 1908 -1923 r, Macieja Mocarskiego zm. 1897 r, Józefa Chmielewskiego zm. 1921 r, Lucjana i Marianny Dąbrowskich zm. 1912, 1929 r, dwa nagrobki murowane z cegły bez tablic inskrypcyjnych, piękny żeliwny krzyż na grobie Leona Ekstowicza z 1868 r, są przykładami różnych form sztuki sepulkralnej XIX i pocz. XX w o wartościach artystycznych, zabytkowych i historycznych. Do rejestru wpisano również grób żołnierzy poległych w latach 1939-1945. Wg. źródeł <i>Na terenie parafii Radziłów były dwa cmentarze jeden przy kościele, drugi za miastem. W 1722 r każdy cmentarz był już ogrodzony murem z kamieni układanych na mech. W 1836 r cmentarz powiększono korzystając z gruntów Księdza Głowackiego i mieszkańca Radziłowa Franciszka Braczkii. W 1891r Ksiądz Łapiński ogrodzenie zbudował z kamienia układanego na wapno. Na cmentarzu stał Krzyż z figurą Jezusa ukrzyżowanego.</i></p>	<p>Nr rej. zabytków A 298/1987</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ 5340-58/87 z 10. 06. 1987 r.</p>
3	<p>Grób Sędziego Biebzańskiego zmarłego w 1842 r. Zapis na grobie świadczy o dawnym podziale administracyjnym. Radziłów należał bowiem do powiatu Biebzańskiego i był siedzibą sądu grodzkiego. Wykonanie pomnika z żeliwa świadczy o zamożności rodu.</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ 5340-58/87 z 10. 06. 1987 r</p>	
4	<p>Grób Juliana Ahenbacha – ostatniego Burmistrza Radziłowa. Julian Achenbach nominowany został na ten urząd w 1841 roku, pełnił obowiązki burmistrza, kończąc karierę jako Burmistrz Radziłowa 25 lutego 1854 roku. <i>Jan Szlasyński – „Przerosił w okresie zaborów.”</i></p> <p><i>Akta metrykalne parafii Radziłów zawierają informację o piastowanej przez Achenbacha funkcji bowiem bardzo często występowała jako świadek narodzi zgonów itp. w owych dokumentach.</i></p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ 5340-58/87 z 10. 06. 1987 r</p>	
5	<p>Grobowiec rodzinny z II ćw. XIX wieku murowany z czerwonej cegły. Zachował się jeszcze fragment wejścia do grobowca i kopiec. Usytuowane bardzo blisko sąsiednie groby odcięły wejście do grobowca .</p> <p>Decyzja Nr KL-WKZ 5340-58/87 z 10. 06. 1987 r</p>	

	<p>Cmentarz Rzymskokatolicki w Słuczu założony został w I połowie XIX wieku. Wartość zabytkową posiada zachodnia i środkowa część cmentarza. Składają się na nią układ przestrzenny z aleją główną na osi bramy oraz nagrobki i krzyże żeliwne o charakterze zabytkowym powstałe do 1925r. Najstarsze nagrobki; Marii Godlewskiej Ramotowskiej zm 1875r, Kornelii Humięckich Szczęsnej zm. 1877 r, oraz o znaczeniu historycznym – symboliczny grób bohaterów spod Monte Cassino rodziny Łęgowskich. W/w część cmentarza posiada nie tylko wartość artystyczną, zabytkową jest jednocześnie świadectwem historii mieszkańców Słucza i jego okolic w początkach XIX i pocz. XX wieku.</p> <p>Nr rej. zabytków A 298/1987. Decyzja Nr KL-WKZ.5340-59/87 z dnia 10 czerwca 1987 r</p>	
6	<p>Grób bohaterów spod Monte Cassino rodziny Łęgowskich. Pozioma płyta zawiera wygrawerowany tekst jakże wymownej pieśni</p> <p style="text-align: center;"><i>„Czerwone maki na Monte Cassino”.</i></p> <p>W/w część cmentarza posiada nie tylko wartość artystyczną, zabytkową jest jednocześnie świadectwem historii mieszkańców Słucza i jego okolic w początkach XIX i pocz. XX wieku.</p> <p>Nr rej. zabytków A 298/1987. Decyzja Nr KL-WKZ.5340-59/87 z dnia 10 czerwca 1987 r</p>	
7	<p>Grób rodziny Łęgowskich.</p> <p>nr rej. zabytków A 298/1987. Decyzja Nr KL-WKZ.5340-59/87 z dnia 10 czerwca 1987 r</p>	
8	<p>Cmentarz żołnierzy Rosyjskich z okresu I Wojny Światowej w Sośni.</p>	

Pomniki historii.

Na obszarze gminy Radziłów nie występują pomniki historii. **Zabytki archeologiczne.**

Na obszarze Gminy Radziłów występują zabytki archeologiczne wyszczególnione w poniższej tabeli.

GMINA RADZIŁÓW **WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH** **Obszar 31-78**

NAZWA MIEJSCOWOŚĆ	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
GLINKI	1	ślady osadnicze	średniowiecze - nowożytność
GLINKI	2	ślady osadnicze	średniowiecze
GLINKI	3	obozowisko, cmentarzysko, ślady osadnicze	epoka kamienia – wczesne średniowiecze
GLINKI	4	ślady osadnicze	średniowiecze - nowożytność
GLINKI	5	ślad osadniczy	nowożytność
GLINKI	6	ślady osadnicze, osada	epoka kamienia – wczesne średniowiecze
GLINKI	7	ślady osadnicze	epoka kamienia – okres nowożytny

y

Obszar 32-80

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
KARWOWO AWISSA	1	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
KARWOWO AWISSA	2	ślady osadnicze	wczesne średniowiecze - nowożytność
OKRASIN	3	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
OSTROWIK	4	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
OSTROWIK	5	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność

OSTROWIK	6	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
OSTROWIK	7	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
OKRASIN	8	ślady osadnicze	epoka kamienia – średniowiecze
OKRASIN	9	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
OKRASIN	10	obozowisko, ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
OKRASIN	11	obozowisko, ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
OKRASIN	12	obozowisko, ślady osadnicze	epoka kamienia – późne średniowiecze
OKRASIN	13	ślady osadnicze	neolit - nowożytność
OKRASIN	14	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
OKRASIN	15	ślady osadnicze	epoka kamienia – średniowiecze
OKRASIN	16	ślady osadnicze	epoka kamienia – średniowiecze
RACIBORY	17	obozowisko, ślady osadnicze	epoka kamienia – okres wpływów rzymskich
RACIBORY	18	ślady osadnicze	epoka kamienia – wczesne średniowiecze
RACIBORY	19	obozowisko, osada	neolit - średniowiecze
CZACHY	20	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
RACIBORY	21	ślady osadnicze	epoka kamienia – średniowiecze
RACIBORY	22	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność

Obszar 30-80

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
KLIMASZEWNICA	4	osada, ślad osadniczy	średniowiecze - nowożytność
KLIMASZEWNICA	5	ślady osadnicze	paleolit – późne średniowiecze
KLIMASZEWNICA	6	ślady osadnicze	epoka kamienia
KLIMASZEWNICA	10	ślad osadniczy	nowożytność
KLIMASZEWNICA	11	ślady osadnicze	epoka kamienia – późne średniowiecze

Obszar 31-79

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
RYDZEWO PIENIAŻEK	1	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
RYDZEWO PIENIAŻEK	2	znalezisko luźne	paleolit
RYDZEWO PIENIAŻEK	3	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
RYDZEWO PIENIAŻEK	4	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
RYDZEWO PIENIAŻEK	5	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
SŁUCZ	6	ślad osadniczy	epoka kamienia
SŁUCZ	7	ślady osadnicze	epoka kamienia – wczesne średniowiecze
BORAWSKIE AWISS	8	ślad osadniczy, osada	epoka kamienia – wczesne średniowiecze
BORAWSKIE AWISS	9	ślad osadniczy	epoka kamienia
CZERWONKI	10	ślad osadniczy	epoka kamienia
CZERWONKI	11	osada	wczesne średniowiecze
CZERWONKI	12	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
MŁYN DZIEWIĘCIN	13	ślady osadnicze	epoka kamienia – wczesne średniowiecze
RADZIŁÓW	14	cmentarzysko, ślad osadniczy	okres wpływów rzymskich – wczesne średniowiecze
JANOWO	15	ślad osadniczy	epoka kamienia
JANOWO	16	znalezisko luźne	epoka kamienia
JANOWO	17	znalezisko luźne	epoka kamienia
WIĄZOWNICA	18	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
WIĄZOWNICA	19	ślad osadniczy	epoka kamienia

Obszar 31-80

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
KIELIANY	1	ślady osadnicze	epoka kamienia – późne średniowiecze
KLIMASZEWNICA	2	ślady osadnicze	epoka kamienia – nowożytność
KLIMASZEWNICA	3	ślady osadnicze	epoka kamienia – nowożytność
KLIMASZEWNICA	4	ślad osadniczy	epoka kamienia
KLIMASZEWNICA	5	ślad osadniczy	średniowiecze
KLIMASZEWNICA	6	ślad osadniczy	późne średniowiecze
MŚCICHY	7	ślad osadniczy, osada	epoka kamienia - średniowiecze
KLIMASZEWNICA	8	ślad osadniczy	nowożytność
KLIMASZEWNICA	9	ślad osadniczy	epoka kamienia
MŚCICHY	10	ślad osadniczy	epoka kamienia
ŚWIĘCIENIN	11	ślad osadniczy	średniowiecze
ŚWIĘCIENIN	12	ślad osadniczy	epoka brązu
KIELJANY	13	ślad osadniczy	późne średniowiecze
KIELJANY	14	ślad osadniczy	późne średniowiecze
MŚCICHY	15	ślad osadniczy	epoka kamienia
MŚCICHY	16	ślad osadniczy	epoka kamienia
ŚWIĘCIENIN	17	ślad osadniczy	późne średniowiecze
ŚWIĘCIENIN KOLONIA	18	ślad osadniczy	późne średniowiecze

Obszar 30-81

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
SOŚNIA	5	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
SOŚNIA	6	obozowisko, ślad osadniczy	neolit - nowożytność
SOŚNIA	7	obozowisko	neolit
SOŚNIA	8	ślad osadniczy	neolit
SOŚNIA	9	ślady osadnicze	średniowiecze- nowożytność
SOŚNIA	10	obozowisko, ślad osadniczy	epoka kamienia - nowożytność
SOŚNIA	11	ślady osadnicze	średniowiecze- nowożytność
SOŚNIA	12	obozowisko	neolit
SOŚNIA	13	ślad osadniczy	epoka kamienia

Obszar 32-79

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
RADZIŁÓW	1	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
RADZIŁÓW	2	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
RADZIŁÓW	3	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
RADZIŁÓW	4	ślady osadnicze, osada	epoka kamienia - średniowiecze
RADZIŁÓW	5	ślad osadniczy	średniowiecze
RADZIŁÓW	6	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność
RADZIŁÓW	7	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
BRODOWO	8	ślady osadnicze	neolit - średniowiecze
BRODOWO	9	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
BRODOWO	10	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
BRODOWO	11	osady, ślad osadniczy	wczesne średniowiecze - nowożytność

BRODOWO	12	ślady osadnicze	epoka kamienia - średniowiecze
RACIBORY	13	ślady osadnicze, cmentarzysko	epoka kamienia – wczesne średniowiecze
KOLONIA SŁUCZ	23	śląd osadniczy	epoka kamienia
KOLONIA SŁUCZ	24	osada	neolit
KOLONIA SŁUCZ	25	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność

Obszar 32-78

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA N OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
GLINKI	1	ślady osadnicze	epoka kamienia – wczesne średniowiecze

Obszar 33-80

NAZWA MIEJSCOWOŚCI	NUMER STANOWISKA NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA
BRYCHY	6	ślady osadnicze	epoka kamienia - nowożytność

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń.

Mocne strony

- Duża liczba zabytkowych obiektów,
- Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym,
- Walory krajobrazowe i przestrzenne Gminy,
- Duże szanse na rozwój potencjału turystyczno –rekreacyjnego, bazy turystycznej.

Słabe strony

- Zły stan zachowania wielu obiektów zabytkowych,
- Małe możliwości właścicieli zabytków na uzyskanie środków finansowych na remont tych obiektów,
- Brak inwestorów zewnętrznych zainteresowanych rewitalizacją istniejących obiektów zabytkowych,
- Zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej, form i materiałów budowlanych,
- Ograniczone możliwości dofinansowania zabytków z budżetu Gminy Radziłów.

Szanse

- Dobra współpraca ze Służbami ochrony zabytków,
- Dobra współpraca ze instytucjami edukacyjnymi w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- Pozytywny udział Kościoła w dziedzinie ochrony zabytków.

Zagrożenia

- Nieuregulowany stan prawny nieruchomości po byłym dworze i założeniu parkowo – ogrodowym w Słuczu co wpływa na pogłębienie się degradacji i na pogarszający się stan zachowania cennego kulturowo obiektu.
- Wymiana starej zabudowy na nową w obcej formie architektonicznej,
- Postępująca degradacja obiektów zabytkowych,
- Traktowanie konieczności ochrony zabytków (w wielu przypadkach) jako ograniczenia swobody gospodarowania swoim mieniem.

Założenia – kierunki działania i zadania

1) Podjęcie ponownej próby przywrócenia dawnego charakteru parku w Radziłowie, Zadania:

- podjęcie negocjacji ze społeczeństwem w celu pozyskania akceptacji dla zamierzonego działania, - pozyskanie środków zewnętrznych na realizację działania.

2) Dbanie o stan nagrobków na starych częściach cmentarzy:

Zadania:

- inwentaryzacja zabytkowych nagrobków,
- prowadzenie bieżących prac porządkowych przy Miejscach Pamięci Narodowej i nagrobkach nad którymi gmina sprawuje opiekę.

3) Inwentaryzacja obiektów malej architektury sakralnej.

Zadania:

- dokonanie przeglądu obiektów w poszczególnych sołectwach z udziałem sołtysów.
- pozyskanie informacji o historii poszczególnych obiektów,
- utworzenie dla najbardziej wartościowych kulturowo obiektów kart adresowych, oraz skierowanie wniosków do WKZ o wpis do rejestru zabytków.

Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią uregulowania prawne.

Instrumenty prawne

- Aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz obejmowanie miejscowymi planami coraz większej ilości obszarów,
- wykonywanie decyzji administracyjnych zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

Instrumenty finansowe

- W miarę możliwości budżetowych finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy zabytkach,
- Pomoc ze strony urzędu przy aplikowaniu o dofinansowanie prac związanych z ochroną zabytków z funduszy europejskich,

Instrumenty koordynacji

Współpraca z Kościołami w zakresie wykonywania prac remontowo – konserwatorskich.

Instrumenty kontrolne

Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków,

Zasady oceny Realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Zgodnie z wymogiem ustawowym w okresach co dwa lata Wójt Gminy zobowiązany jest do składania Radzie Gminy sprawozdania z realizacji programu opieki nad zabytkami.

Przyjmuje się że sprawozdaniem Wójt Gminy Radziłów obejmował będzie:

- wysokość wydatków z budżetu Gminy Radziłów na realizację programu ochrony i opieki nad zabytkami.
- liczba obiektów poddanych pracom konserwatorskim przy współudziale ze środków z budżetu Gminy Radziłów,
- ilość wniosków o wpis do rejestru zabytków,
- ilość uzupełnionych kart adresowych,
- ilość zinwentaryzowanych zabytków – nagrobków,
- ilość sołectw w których dokonano inwentaryzację małej architektury sakralnej (kapliczek i krzyży przydrożnych).

Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Przyjmuje się następujące źródła finansowania GPOnZ

- 1) Budżet Gminy,
- 2) Budżety prywatnych właścicieli zabytków,
- 3) Środki pochodzące z funduszy unijnych.